

בעיתונות בשפה העברית מנסים כל הזמן לבדוק אם אתה ערבי טוב או ערבי רע

מוחמד מג'אדלה הגיע להישג נדיר כשחדשות 12 מינתה אותו לפרשן. אבל לדואליות שהוא מקיים בין השפה העברית לערבית ובין השיח עם הציבור שלו לבין הדיבור עם הציבור הכללי, יש מחירים – במיוחד מאז תחילת המלחמה. "אני חושב שכדי לרפא את הפצע ביחסי היהודים והערבים בחברה הישראלית, יש צורך בחשבון נפש עמוק של המערכות, ולתקשורת תפקיד מכריע בתהליך הזה". ריאיון אופטימי.

"הגישה הזאת לא עוזרת להפחית את החששות, ואתה לגמרי הולך לאיבוד באירוע הזה. כי אף פעם לא מסתכלים עליך בתור עיתונאי-פרשן, איש מקצוע שבא לעשות עבודה מקצועית ומציג פרשנות, אלא תמיד בודקים את העמדות שלך, ולפיהן מתייחסים לעבודתך המקצועית. זה כמוהו משליך גם לכל שאר התפקידים בחברה הישראלית, ומגיע לכדי אבסורד. אם אתה צריך אינסטלטור, אז לא משנה כמה הוא טוב במקצועו – חשוב לבדוק מה הוא בדיוק חושב על השבעה באוקטובר, ולפי זה תבחר אם הוא רשאי לעשות את העבודה בבית שלך!"

עד כמה זה משפיע על התנהלות התקשורת הישראלית?

"לצערי קיימים קהלים רחבים שלא מעניין אותם אם אתה משדר פרשנות מקצועית או אם אתה מביא ידיעה מדויקת ומעניינת – אלא מה אתה חושב על מה שקורה ואיך אתה חושב, וכך הם מחליטים אם אתה ראוי או לא ראוי. אני פוגש את התופעה הזאת בתגובות כל הזמן. יש כאלה שתגובתם היא 'יש לו משפחה בעזה, אז אסור לו בכלל להיות חלק מהתקשורת הישראלית'. כשהאמת היא אם כבר דווקא הפוכה: יש לי משפחה בישראל ומשפחה בעזה, ולכן אני מכיר היטב את שני העולמות. זה הופך את הידע שלי

מאז השבעה באוקטובר 2023 מוחמד מג'אדלה נוכח בהרעה משמעותית ביחס כלפי עיתונאים ואזרחים ערבים בישראל, ולהפתעתו הזמן שעובר, לא רק שאינו מקהה את התחושות הקשות, אלא אף מעצים אותן.

"אני מרגיש שיש אתגרים מיוחדים, לא רק כעיתונאי ערבי בתקשורת הישראלית, אלא כמקרה בוחן מייצג לכל אזרח ערבי בכל זירה שהוא נמצא בה – מרצים באקדמיה, שחקני כדורגל בנבחרת ישראל או רופאים בבתי החולים. כולנו חווים באופן יומיומי תחושות קשות, ולצערי הן לא דועכות עם הזמן, אלא להפך – רק הולכות ומתגברות".

אחד המופעים הקבועים שבהם מג'אדלה נתקל מציב אותו פחות בפרויקט העיתונאי כשנשאל מהן עמדותיו, ויותר בעמדת "נאשם" שצריך להוכיח את חפותו. "מדי יום אנחנו עוברים מעין תשאול, מן מבחן של נאמנות למדינה. בחודשים הראשונים אחרי הטבח ה'מבחן' לווה בשאלות בלתי פוסקות בנוסח 'האם אתה מגנה, האם אתה מגנה?'; ולאחרונה גם שאלות כמו 'עד כמה אתה מזדהה עם המלחמה?' או 'האם המלחמה בעזה צודקת או לא צודקת?' אתה כל הזמן מתוחקת, כדי לנסות להבין אם אתה 'ערבי טוב' או 'ערבי רע'. כשברור שערבי רע הוא ערבי שצריך לגרש אותו.

טלי גוטליב עולה על כל במה אפשרית שאני יושב בה ואומרת שיש לי בעיה עם המוסר היהודי. היא קובעת זאת כעובדה, ולא היה עיתונאי אחד שיאתגר אותה.

אחד הקולות הבולטים
בחברה הערבית. מוחמד
מג'אדלה בטקס הבוגרים
של האוניברסיטה הפתוחה.
צילום: איציק בירן

האוניברסיטה
הפתוחה

בראש ובראשונה ליותר רלוונטי ולכאורה גם ליותר מקצועי.

"ואפשר לשאול עוד שאלה: אם העובדה שיש לי משפחה בעזה אוסרת עליי לכאורה לסקר את מה שקורה פה – האם אותו הדבר רלוונטי גם לעיתונאים שחלילה איבדו את יקיריהם בפיגוע? האם מישוהו יעלה על דעתו להגיד לאב שכול 'שכלת בן ולכן אתה נגוע?' ברור שלא. רק בגלל שאתה ערבי אתה חשוד מיידית. במיוחד אם יש לך קשר או הבנה או אם עבדת בכלי תקשורת פלסטיני ויש לך קרובי משפחה בגדה או בעזה. ולכן במובן הזה מאז השבעה באוקטובר העבודה והסיקור של המלחמה והסכסוך הישראלי-פלסטיני נהיו כמעט בלתי אפשריים".

מג'אדלה נחשב לאחד הקולות הבולטים והמושמעים ביותר בחברה הערבית בישראל ובתקשורת הישראלית בכלל. הוא נולד ומתגורר בבאקה אל-גרבייה והתחנך בבית הספר החקלאי "ימה" בכפר הערבי זמה בהמשך למד תקשורת במכללה האקדמית "עמק יזרעאל". אביו, ראלב, היה ח"כ מטעם מפלגת העבודה וכיהן כשר המדע, התרבות והספורט.

מג'אדלה משמש כמנהל חטיבת החדשות וכמגיש בכיר ברדיו א-נאס (רדיו נאס), המשדר מנצרת; כפרשן ופנליסט בחדשות 12; ויש לו טור בעיתון "גלובס". ב-2023 זכה בפרס המכון הישראלי לעיתונות.

החברה הישראלית פצועה כרגע, אבל אולי סיום המלחמה יכול להתחיל לרפא את הפצע גם מול החברה הערבית-ישראלית?

"ראשית, אני לא בטוח שהחברה היהודית בכלל רוצה לרפא את הפצע הזה, זאת הבעיה. לצערי הרב אני חושב שיש הרבה גורמים – במיוחד גורמים פוליטיים, אבל גם גורמים בתקשורת ובמוסדות אחרים – שרואים בשבעה באוקטובר מנוף לדיכוי המיעוטים, ובמיוחד המיעוט הערבי. מבחינתם, לא מדובר בבאג אלא בברירת המחדל. הם סבורים שערבים לא צריכים להתבטא – עליהם

להוריד את הראש ולא להביע עמדה. בנבחרת ישראל, למשל, חלילה שהשחקנים הערבים יביעו עמדה נגד המלחמה, וזאת בזמן ששחקנים יהודים אומרים שצריך להשמיד את עזה. אז הבעיה הראשונה היא שצריך להיות רצון להסתכל על הפצע ולהכיר בכך שהוא בכלל פצע.

"אבל בהנחה שמדלגים מעל המשוכה הזאת, ואם יוצאים מתוך הנחה שבאמת רוצים לרפא את הפצע בין החברה היהודית לחברה הערבית בישראל – אז אני חושב שצריך טיפול אנטיבייטי מקיף שכולל גם שיקום. יש צורך בחשבון נפש עמוק של המערכות. למשל, בעולם התקשורת נעשה עוול לא רק לציבור הערבי, אלא גם לעולם הערבי – לסעודים ולמצרים. כולם 'אנטישמים'. אני לא אומר שאין אנטישמיות, אבל התיוג הזה הפך להיות פתרון קל.

"ולכן התקשורת הישראלית צריכה לעשות חשבון נפש לגבי הסיקור, לא רק של החברה הערבית בתוך ישראל, אלא גם לגבי הסיקור באזורים הפלסטיניים, בעזה ובגדה. ודבר נוסף, השלישי שצריך לקרות, הוא עבודה אזרחית מאומצת של עמותות ושל החברה האזרחית בניסיון לשלב ולהשתלב כמה שאפשר בתוך החברה הערבית".

איפה הביקורת שלך פנימה אל החברה הערבית, שמעדיפה פעמים רבות להתבדל? למה, למשל, אנחנו לא רואים עוד עיתונאים שמנסים להשתלב במרחב הציבורי הכללי כמוך? למה יש ירידה באחוזי הצבעה של ערבים במערכות בחירות ובסקרים?

"לאורך שנים, עוד בתקופות שהיה מותר לערבים להופיע בתקשורת, היו שואלים למה אין עוד ערבים בתקשורת העברית. הבנתי שלא היו מספיק עיתונאים ערבים מוכשרים שרוצים להיות במערכות האלה, כי חלק מהמחיר שאתה צריך לשלם כשאתה נמצא בתקשורת הערבית בישראל היא להיות חשוף לדה-לגיטימציה בלתי פוסקת. ואנחנו רואים שכיום יש ממשלה שלמה וגורמים

יש פה משהו יותר עמוק שחלחל לחלקים נרחבים בחברה הישראלית. אם פעם אנשים היו בתוכם גזענים, הם התביישו להגיד את דעתם בפומבי. היום לא רק שזה לא בושה - זאת גאווה.

מג'אדלה בפאנל של חדשות 12. צילום מסך מתוך התוכנית "פגוש את העיתונות".

השתקה. אבל המשחק חייב להיות הוגן, והוא לא כך פעמים רבות.

"קח, למשל, את ח"כ טלי גוטליב. כבר כמה שבועות שהיא עולה על כל במה אפשרית שאני יושב בה ואומרת שיש לי בעיה עם המוסר היהודי. היא קובעת זאת כעובדה, ולא היה עיתונאי אחד שיעיר לה שהיא ממציאה או יאתגר אותה. וכשהיא אומרת 'מוחמד' אז זה עוד יותר חזק: למוחמד יש בעיה עם המוסר היהודי. אני מניח שאם הייתה אומרת 'לאבנר יש בעיה עם המוסר

פוליטיים שעובדים בצורה ממש עקבית כדי להשתיק את הקולות הערביים.

"הבעיה השנייה היא שישנם מנגנונים שמקעקעים את התקשורת ואת הדמוקרטיה ומקשים עוד יותר על הפלורליזם לפרוח, ועל עיתונאים ערבים להשתתף בשיח. שיהיה ברור: אני נגד סגירת ערוצי תקשורת. התנגדתי לסגירת ערוץ 14 ולסגירת אל ג'זירה, כי גם אם משודרות בהם דעות מקוממות במיוחד – אתה צריך להילחם נגד הנרטיב הזה בצורה מקצועית, ולא באמצעות

"אז המסקנה שלי היא שהדרך היחידה לשלב מיעוטים בחברה הכללית היא קודם כול להושיט יד מצד החברה, ולא להפך. בסופו של דבר, האינטרס שלי ושל החברה שלי הוא להשתלב. אבל כשיש הפחדה ויש הסתה, אז הערבים יוצאים פחות להצביע. כך קורה עם מיעוטים בכל העולם – כשהם מפחדים הם מתכנסים בתוך עצמם".

הייתה הרבה תקווה שנולדה בשיתוף הפעולה של ממשלת השינוי עם מנסור עבאס. נדמה היה שנורמל משהו שפעם נראה כמעט בלתי אפשרי.

היהודי, היה נמצא מישהו שיגן עליך. אבל להגן על מוחמד – לא בא בחשבון. במצב כזה קשה מאוד לצפות מעיתונאים ערבים להשתתף בשיח. המחיר שישלמו גבוה מדי.

"אני עובד עכשיו על סדרת כתבות לחדשות 12, והמטרה שלי היא להביא את הקול של האזרחים הערבים שעברו דברים קשים. אני נתקל בקושי רב של אנשים שמסרבים להתראיין לתקשורת העברית. הם אומרים לי 'בשמחה נתראיין אצלך ברדיו א-נאס, אני סומך עליך. אבל אין לי אמון שהתקשורת בעברית, שהסיתה נגדי במשך שנתיים, תשדר את הדברים שלי כהווייתם'.

"הדרך לשלב מיעוטים היא קודם כל להושיט יד מצד החברה". מג'אדלה בתחנת רדיו א-נאס. צילום: רדיו נאס

פתאום התברר שאפשר להגיע להסכמות ולשיתוף פעולה טבעי כמעט. עכשיו מחנה המרכז מצהיר באופן מוחלט שלא יחזור על הניסוי הזה.

"יש פה משהו יותר עמוק בעיניי. אני לא אומר שלא יראה שיתוף פעולה כזה בעתיד, אבל שים לב שהמחנה הליברלי בישראל הוא ברובו כזה שהנהגה שלו בחרה באופן חד-משמעי להוציא את האזרחות הערבית מחוץ לגיטימציה במדינת ישראל. הוא נכנע לתכתיבים של מחנה הימין בהקשר הזה. אנחנו רואים את התגובה הרופסת של כל חלקי מפלגות האופוזיציה כשיש הסתה נגד ערבים – בקושי ראינו גינויים, וגם הם לוקחים המון זמן.

"קח את ניסיון הלינץ' נגד ח"כ איימן עודה. ראש ממשלת ישראל לא גינה תקיפה פיזית של חבר כנסת בישראל. תאר לעצמך מקרה הפוך: שהיה מתרחש לינץ' כזה על ידי ערבים והנפגע היה ח"כ יהודי – חברי הכנסת הערבים היו הראשונים שהוציאו הודעת גינוי. אני רואה בכך את אחד הכישלונות הגדולים ביותר של המפה הפוליטית הישראלית, שיש תופעות שפעם כולנו ראינו בהן קו אדום, והיום כבר לא. ואני מזכיר לך שגם כשמנסור עבאס היה בקואליציה, זה קרה רק אחרי שהוא קיבל הכשר מהליכוד. יש פה תקלה פוליטית באופן שבו מחנה המרכז-שמאל בישראל חושב."

האם יש לך הצעות לתיקון המצב בטווח הארוך, ואיפה אתה רואה את התפקיד שלך בתהליך תיקון עתידי?

"אני חושב שצריך להבין שהשלטון הוא לא הגורם המרכזי באירוע הזה. יש פה משהו יותר עמוק שחלחל לחלקים נרחבים בחברה הישראלית. אם פעם אנשים היו בתוכם גזענים, הם התביישו להגיד את דעתם בפומבי. היום לא רק שזה לא בווה, אלא להפך – גאווה. זאת תופעה חברתית שאינה קשורה לשלטון, והיא עוברת כנורמלית במוסדות ציבור, בחברות הייטק ובבתי חולים.

"ולכן, אני חושב שהחברה הישראלית הלכה לאיבוד במובן הזה, וייקח לה שנים רבות להתאפס ולחשב מסלול מחדש. ואני רואה כאן את התפקיד של אנשים כמוני – לא ללכת אחורה, ולא לוותר. לקום כל בוקר ולחשוב איך מתקנים את החברה הזאת כך שתהיה יותר שוויונית ובריאה ומכילה. ואין לי ספק שאחד מעמודי התווך בחברה בריאה זאת תקשורת חופשית, בלעדיה לא תהיה חברה בריאה פה. ולכן אני חושב שיש לי פה תפקיד כפול – גם כעיתונאי ואיש תקשורת וגם כאזרח ערבי בישראל, לזעוק את הזעקה הזאת – זעקה כפולה כערבי וכעיתונאי – ולעבוד למען המטרה הזאת בלי קשר לשאלה מי נמצא בשלטון. החברה הישראלית, עם כל הביקורת, היא חברה חפצת חיים, ויש מקום להילחם בתופעות כמו גזענות כדי לצעוד למקום טוב יותר."

אני מוצא את עצמי חושב הרבה על עיתונאים שיודעים את האמת ולא אומרים אותה רק כי הם פחדנים או מיישרי קו. אני חושב שהם הבוגדים הכי גדולים במקצועם, וההיסטוריה תשפוט אותם.

מה המסר שלך לעיתונות?

"יש לי מה להגיד לעיתונאים בישראל. אני מוצא את עצמי חושב הרבה על עיתונאים שיודעים את האמת ולא אומרים אותה רק כי הם פחדנים או מיישרי קו. בעיתות שגרה אותם עיתונאים התהדרו בכך שהם 'ליברלים', אבל היום לצערי הם מיישרים קו בשם ה'ביחד ננצח'. אני חושב שהם הבוגדים הכי גדולים במקצועם, וההיסטוריה ישפטו אותם. מי שזרם עם הקולות שאמרו שאין חפים מפשע, מי ששמע את האמירה ש'לחץ צבאי מחזיר חטופים' ושתק, מי שראה שיש בזמן אמת שרים וח"כים שחיבלו ממש במאמצים לעצור את המלחמה הזאת – וכדי לשמור על הקשרים עם אותם שרים נמנע מלצאת נגדם. ההיסטוריה תבוא איתם חשבון".